

smoter človeškega življenja ne tiči v svilnatih krilih in zlatem nakitu, marveč v marljivem delovanju sploh, naj si bode že kot mati v svoji obitelji ali pa v kakem drugem poklicu, potem se izgubi tudi tista bezbrižnost in vihravost iz ženskega značaja, koje — žal — danes še tolikokrat opazujemo. Pa tudi stan starih devic, dandanes toli zaničevan, ne bode več strašilo našemu ženstvu, če bodo spoznale, da ženska, ki se ni omožila, še ni zgrešila smoter svojega življenja. — Žena bode postala vredna vrstnica in tovarišica značajnemu in omiknemu možu.

(Opozarjam tukaj cenjene svoje čitateljice in čitatelje, da s tem spisom nikakor ne nameravam kreniti ljubljanske v. d. šole, koje delovanja še nisem imela prav nobene prilike opazovati. Govorila sem tu-le po vsem splošno.)

Otožnost.

Nad jezerom megla leži,
Oj megla težka, siva,
Na nebu solnčece zlato
Pa za oblak se skriva.

Ves svet otožen se mi zdi
Brez solnčnega žarenja,
Kot ti, občutno si srce
Brez sreče — hrepenja.

Kristina.

Naše devojke.

Ženska naobrazba in zakon.

V krasnem članku, katerega je napisal v „Figaro“ znani socijolog Hugo Le Rous, trdi pisatelj, da je zakon čedalje manj baš radi ženske naobrazbe; ker višja ženska naobrazba sedanjega časa vpliva na dekleta, da postajajo vedno izbiričnejša v iskanji moža, ona so mnogo bolj izbirična, nego so bile naše babice in naše matere.

Ako vzamemo za izgled gledališče, kakor pravo zrcalo vsake dobe, pravi Le Roux, da se je dekle, kakoršno je slikal Scribe ali Molière ter drugi njihovi vrstniki zaljubljalo na prvi hip, na en pogled, na en smehljaj, saj je ona gledala mnogo bolj na moževe fizične prednosti nego na moralne njegove lastnosti in te zveze, v katerih je žena smatrala svojega izvoljenca za bitje višje od nje, bile so skoro vedno srečne zveze.

Resna in popolna naobrazba, katere so sedaj devojke deležne, daje jim prilike, da lahko same zase skrbijo, ne zadovoljujejo se tedaj s prvim, ki jim prihaja na pot; ne hodijo strastno in hrepeneče na možki lov. Nekedaj je mož bil dober, da je le dajal kruha in strehe, če je bilo ženino srce zanj tudi popolnoma tuje.

Nekdanje matere napravljale so iz svojih hčera le pridne gospodinje, dobre matere ali pa so jim dovoljevale le toliko izobrazbo, one izobrazbe lahke in površne,

vsled katere so se lehkotno gibale v družbi. Sedaj pa mora že mlado dekletce, ki hodi še v ljudsko šolo, poslušati svojo mater, ki ji ponavlja: „Uči se pridno, ako hočeš nekedaj zadostovati sama sebi.“ „Možila se bodem kakor si se ti in ne skrbi li oče za vse?“ Ali mati ji ugovarja, da zakoni pešajo in ko ona doraste, morda jih celó ne bode več.

Tako raste dekletce ter se uči sè stalno mislijo, da si mora vstvariti samostojnost, da si mora pridobiti diplomo, s katero se ji odpro razna pota do raznih služb. In ona ista deklica, katere se mož tako boji, boječ da mu v zakonu vzame svobodo, ona ista deklica kaže se mu sedaj še strašnejša. V trgovinah, v zavarovalnih družbah, v poštinih in telegrafskih uradih mu je nevarna konkurentinja in prav v ničem ni nižja od njega ni v delavnosti ni v zmožnosti.

In ker je bila žena do sedaj vajena živeti od tega, kar si je zaslužila z iglo, zadovoljuje se tudi v službah z bolj skromno plačo. In evo, ta boj za obstanek že tako hud v sedanjem stoletju, postruje se za moža še bolj vsled tega tekmovanja. Ne samo, da se oddajajo ženskimi ona mesta, do katerih je imel nekdanj pravico on sam, mora še čestokrat poslušati svojega načelnika, ki mu odgovarja srdito, ako ga prosi povišanja plače: „Kaj zahtevale? Kakova ženska mi naredi isto delo za četrtno onega plačila, kakoršno zahtevate vi.“

Tu pa se mora mož biti na svoje prsi ter reči: „Mea culpa“. Sedanji, deloma opravičeni egoizem moderne življenja, ki teži za rafiniranimi ugodnostmi, plaši moža pred zakonom in rodbino.

Vsa ona dekleta, ki prežive vse dolge dneve zaprte v uradih in gledajo, kako gineva njihova lepa mladost med številkami in knjigami, obsojene na delo čestokrat tako suhoparno in enolično, rade bi živele in izpolnjevale one dolžnosti, h katerim je zove že njihova narava. In ženska naobrazba, ki je za moža nevarno orožje v neomoženi ženski, skrha se sama od sebe, ako postane last soproge; soproga bode rabila svojo naobrazbo le v prid svojega tovariša, bode mu modra svetovalka, plemenita navdihalka, vestna in pametna odgojiteljica svojih otrok.

Priobčila Marica.

Galerija ženskih slik.

Beleži Kamnoselski.

I.

„Gospa Marjeta.“

Čemu bi dalje skrival? — —

Ne! Idi, tiha tajnost, v glasni, beli svet in razodevaj, kar skriva globoka tema moje duše . . . da, v moje duše, mojega spomina dolgem, tamnem koridoru je vrsta slik, katere je obesil notri čas, čuvaj skrivnostne galerije v dobi dolgih, davnih let. In vse te slike, veruj, draga čitateljica, niso mrtve fantazije, ne, one dihaajo življenje, kajti podobe so bitij, ki so z mojim življenjem

v tako tesnem sorodstvu, da, ako bi si jih hotel iztrgati iz spomina, krvaveti bi morala mi duša in srce. —

In tako pričenem pri tebi prvej, ti blede sanjavo bitje, doli v skrajnem koncu tamnega koridora, pri tebi, Klara.

Kako dolgo je že temu! Bil sem še mladenič sedemnajstih let, ko se je necega dne oglasil mrtvaški zvonček z visocih lin in se je raznesel po malem našem mestecu glas: „gospa Marjeta je umrla!“

Vse je bilo h krati po koncu, tako mirne ulice, kjer je tekkel tok vsakdanjega življenja, so zadobile h kratu nenavadno lice: ljudje so postajali in skrivnostno šepetali, zbirali se v gruče, stikali skupaj glave, podajali si roke in zmajaje z glavami se zopet razhajali.

Notri v tamni, črno zagrnjeni sobi pa je ležala na mrtvaškem odru „gospa Marjeta“.

Dvanajst belih sveč je gorelo okoli mrtvaškega odra. Vonjava cvetja, s katerim je bil, na posebno željo pokojnice, okrašen oder, bila je tolika, da ni bilo možno dihati in da so gorele sveče jako medlo od težkega zraka. Ljudje so hodili kropit, poklekovali molče, molili, hitro vstajali in odhajali zopet. Tu in tam je kdo postal, ozrl se gori v nepremično blede lice, zdihnil, zmajal z glavo in pošepnivi drugemu nekaj na uho, izginil.

Tudi jaz sem jo šel kropit, jedenkrat, — dvakrat, predno so jo dvignili z odra in nesli gori na naše krasno, romantično pokopališče . . . in, ko sem tako stal, zamaknjen v to lepo, belo lice, v te čudovite obrazne poteze, v katerih je še bivala vsa njena duša, zamišljena nad jedno najčudovitejših ženskih usod na zemlji, tedaj mi je drhtela duša v prebitki bolesti, tedaj nisem mogel verjeti, da je mrtva ona, ki je še nedavno gladila moje lice, marveč da samo spi, da spregledajo zopet oči, ki so bile še nedavno tako mило, tako sladko uprte v moje in pri katerem pogledu so se vedno zmocile od tajnostne solze, njene krasne, velike oči . . .

Potem pa mi je stopilo v spomin vse zlato življenje, katero mi je potekalo od prvega hipa, ko sem jo zagledal, pa do zadnjega trenutka, ko je ni bilo več k nam . . .

Kako pa je prišla prvikrat?

Prikazala se je, kakor se prikaže lepa, srebrna luna izza gore, ki očara srce vsakteremu, komur ni še zamrlo popolnoma.

Necega dne je prišla k nam, meni je bilo tedaj kakih osem let, z materjo sta nekaj govorili, pri tem pa je pogledovala v jednomer na me in, ako se še spominjam prav, je pri tem zarudevala in obraz jej je prešinjal nek vesel, radosten svit.

O čem sta govorili z materjo, ne vem, a poslej je prišla skoro slednji dan in ostajala po več ur pri nas. Čutil sem, da sta postali z materjo zelo prijateljici. Sedeli sta skupaj pri veliki javorovi mizi in šivali, pletli, vmes pa govorili veliko in prijazno, smijali se in tudi prepevali. Često pa sem moral hiti blizo jaz, bodisi, da sem si igral, ali se učil, bodisi, da sem poslanjal okolu njih, samo navzoč sem moral biti vedno. No, ni bila ežka naloga to za me, kajti reči moram, tako se mi je omilila, da sem jo začel ljubiti, kakor svojo drugo mater,

— ne, kakor mater, zato je bila premlada; kakor sestro, ali še nekaj družega, česar si nisem mogel raztolmačiti. Oj! kadar sem naslonil svojo kodrasto glavičico na njeno šumeče svilno krilo in je počivala njena mehka, čudno sladka roka na mojem lici, tedaj mi je prešinilo dušo nekaj tako nebeškega, da sem bil omamljen! Od dne do dne sem čutil, da me je objel nek od nje izvirajoči čar, ki je napolnil mojo dušo in telo z nekim novim, sladkim življenjem; — a vrhunec tega čaru je bilo njeno divno jasno okó.

O, to okó je bilo nepopisno!

Kako bi bilo možno opisati sploh ves čar, ki je izviral iz njenega bitja? Vsaj mi je ostalo vse le v spominu, kakor neko sladko šumeče jezero, v čegar koprnečih valčkih odmeva vilinsko petje čeznaturnih bitij, njih smeh in mameče sanjarenje; — samo sredi tega čarobnega jezera je sijala jasna, solčna oáza, otok poln cvetja in labudjega petja in neminljive sreče . . .

To je bilo vselej v pomladi, v času sadnega cvetja in vonjave v mesecu majniku.

Konci naše hiše je bilo veliko, košato sadno drevo, ne vem je-li bila hruška, ali jablana, tako dolgo je že. Pod istim drevesom je bila okrogla miza, okoli nje pa leseni stoli. Ob tej mizi sta v dnevih cvetja in sence prozornega zelenja posedali moja mati in — ona. Včasih se jima je pridružila še kaka druga žena in to je bilo potem petje! — Jaz sem slonel v njenem naročji, ali pa ležal v travi in pil nebeške žarke njenih vedno na meni počivajočih očíj, ali pa sanjal o vonjavi sadnega cvetja, po katerih je grmel roj bučel.

Toda, veste-li, da se ti hipi popisati ne dajo? To je nekaj, česar ni zmožno nobenega človeka pero, to je nekaj, kar zabeležujejo v svoje dnevnikarje angelji sreče in krilatci božji, sedeči na cvetji in rožnih oblaki.

(Zvršetek pride.)

Kako so mislili in čutili veliki ljudje.

Čas leti včas kakor ptič in včas leze kakor črv; ali človek je le tedaj srečen, ko se ne zaveda, če čas mineva naglo ali polagoma.

Turgenjev.

Ambicioznost do časti in do slave je hvalevredna in svetu koristna, ker daje povoda, da ljudje mislijo in delajo velike in vzvišene stvari.

Guicciardini.

Le ena žalost je trajna in to je žalost, ki izvira od izgube posvetnega blaga. Čas, ki oblažuje vse druge žalosti, greni to le vedno bolj.

Labruyère.

Samčeva starost je najžalostnejša med vsemi; žrtev je, koja zahtevata narava in človeška družba za kaznen njegovega egoizma.

V. Bersezio.

Ako je res, da je vsako naše veselje le kratko, večji del naših žalosti tudi ne traja dolgo.

Vauvenargues.

Koliko ste dosedaj spisale o praktičnem življenji? Tukaj vas čakam, na tem polji bi se morale najlepše skazati, to bi morala biti vaša prva naloga in skrb. Nekaj dobrega smo že videli, toda pričakujemo še več, slišite? še mnogo več!

In še koliko drugih, čistih, vzvišenih ljubezni bi vam hotel priporočiti! Pa bodi dovolj!

Zakaj se sploh vse to zanemarja in se najrajše obdeluje in slavi ona ljubezen, ki navadno ne prinaša drugega, nego žalost, burjo in temo? Zakaj? ...

No, vidim, da postajam siten. Dovolj torej! Drage sestre, vi me itak umete.

Premišljuje vestno svoj poklic. Majka Slovenija pričakuje od vas mirisavega cvetja, pa tudi zdravega sadja. Kaj hočete da jej koristi suho listje ali pa škodljivi plevel?

Cvetje in sadje — sadje in cvetje! Znete? Na delo torej z navdušenjem in z veseljem!

Kako se najina ljubezen je začela...

Kako se najina ljubezen je začela?

Hm! vsi so vedeli poprej za njo ljudje.

A kar so drugi rekli, nisva jim verjela

In lastno v prsih sva vtajila si sree.

Drug drugemu sva bila kakor trn v peti,

Dokler usode naji vezal je ukaz,

A ko vsaksebi ločena sva šla po sveti,

Trpela nehote sva ti in jaz...

Molče desnico položila sem v roko ti...

„Za vedno z Bogom?“ si prašaje mi dejal,

Zardela sem... od jeze... kajti nama v koti

Na vsa se usta amor zlobni je smejal...

Márica II.

Noč.

Črno haljo noč razgrinja

Čez utrujeno zemljó,

In nad manoj niti jedne

Zvezde ne užge nebó.

Nemo zrem v to nočno tmíno,

Duh pa truden mi bedi:

Kdaj miru in upa zvezda

V noč duševno zagori!?

Kristina.

Galerija ženskih slik.

Beleži Kamnoselski.

Gospa Marjeta.

(Zvršetek.)

Dolgo, dolgo časa je šlo tako naprej, bile so sanje življenja, kakršne sanja človek samo jedenkrat na svetu in kateri čas življenja mu je za vedno v najslajšem spominu, pa ako bi živel tisoč let. In sredi teh sanj je bila ona, kakor kraljica te mlade moje sreče.

Ne vem, se je li zaela komu drugemu tudi taka, to pa sem pozneje videl, da jo imajo vsi, vsi radi.

Da si nikdo ni prav znal, od kod je prišla, kaj jo je prineslo, le to je znal vsak, da jo ljubi in želi biti v njeni bližini. Njena mila prikazen, njeno tiho, sanjavo in smehljaajoče se bitje se je prikupilo vsakomur na prvi trenotek. Kadar je šla po mestu, takisto, kakor prikazen iz nebes, bilo je takoj vse drugače na ulici; bilo je, kakor bi počivalo to naše mestece pod čarobnim prozornim pokrivalom, ki sega gori pod nebo, a da skozi isto gleda notri vse nebeško prebivalstvo, vsi angelji in svetniki, da, Bog sam in pazi, kako hodi mej najsrečnejšimi zemljani ljubljena božja, ta gospa Marjeta. Okrog nje pa so se gnetli otroci in revni in drugi, pozdravljali so jo z oken in pragov.

Pripovedovalo se je, da je bogata.

In sicer po pravici. Neštevilne darove je delila in nikdo ni odšel s praznimi rokami, ki se je zatekel k njej za pomoč. In v cerkve je žrtvovala! Kadarkoli je ob velikih praznikih zabliščal v zlatu in svili gori pred velikim oltarjem župne cerkve nov mašnikov plašč ali oltarski prt, vsikdar se je šepetalo po cerkvi: „o, to je od nje, gospa Marjeta je to storila! Bog jej stotisočkrat povrni! Gorka pojde v nebesa!“

Spominjam se, da je nekaj gorelo v našem mestecu. Pogorela je hiša in vse priprostemu meščanu. Bilo je po noči, ko je ogenj zbudil iz spanja preplašene ljudi. Strašna slika je bila. Plat zvona je udarjala gori v linah in po ulicah so begali ljudje na pol razgaljeni. Ker je bil hud veter, se je bilo bati, da pogori vse mesto. K sreči je pogorelo posestvo samo jednemu. Ko so se proti jutru razkropili ljudje, je ostal na pogorišču nesretnik sam. Ni jokal, ne tožil, ko je čepel na razvalinah svojega uničenega imetja, marveč strmel je pred se, kakor bi bil brez uma; tedaj pa se mu približa neka ženska, molče mu stisne v roko veliko denarja in s prstom na ustih odide proti cerkvi. Dolgo po njeni smrti je pripovedoval, da je bila gospa Marjeta, ki mu je dala dovolj, da si je sezidal novo zavetje. Molil je za njo do zadnjega svojega vzdihla.

Vender nad vse je ljubila mene, njenega „varovanca“. Ko mi je bilo odhajati v latinske šole, skrbela je jedino ona za me, niti najmanjše stvarice ni pustila, da bi storili za me moji roditelji. Ko pa je prišel trenotek slovesa, ko je čakal pred bišo voz, da me odvede izpred njenih oči, za dolgo časa, tedaj me je dvignila k sebi, stisnila me burno na se, potem pa se spustila v tihi, tožni jok.

Ali si zamoreš misliti, draga čitateljica, od kod je izvirala ta neumevna, tajnostna ljubezen njena do mene, še otroka? Ljubezen nje, ki je bila stara trikrat toliko in ki je bila po vrhu še tako pobožna?

V tej ljubezni je bila vsa skrivnost njenega bitja, ta ljubezen je bila, ki je delala njo samo tako skrivnostno pred vsem svetom, ta ljubezen je bila, kar jo je držalo v našem mestecu do zadnjega diha in ta ljubezen je bila, radi katere je umrla tako rano, oj, toliko prerano!

In vendar ni poznal nikdo izvora tej ljubezni, kajti molčala je, povedala ni nikomur ničesar in vzela bi bila svojo tajnost saboj v tihi grob, da je ni razodela v zadnjem hipu meni, jedinemu meni.

To je prišlo tako.

Ko sem izvrševal red za redom latinske šole in je z duševno zrelostjo rastla tudi moja telesna, opazoval sem vsikdar ob počitnicah, da je ne osrečuje več tolikanj moja navzočnost, marveč, da je vsikdar obšla neka senca neumljive tuge prekrasno njeno lice, kadar sem se bližal njenemu bitju. Celo večkrat sem videl, da so prale solze njen blede obraz in da so še bliščale v njenih očeh, ko je plaho upirala na me svoj pogled. Najrajša pa se mi je odmikala, ali se skrivala pred menoj. Dasi me je bolelo v srce to njeno nakratno čudno vedenje, vendar nisem črnil besedice. A tudi mojim roditeljem se je zdela čudna ta izpremembra.

Najedenkrat pa je ni bilo več k nam, in dejali so, da je obolela, nevarno obolela. Necega dne pak je izrazila željo, da pridem k njej, povedati, sporočiti mi ima nekaj posebnega.

Srce mi je udrihalo viharo, ko sem stal na durih njene sobe.

Ko vstopim, je ležala na tamnozelenem divanu in roki je imela prekrizane na prsih, v rokah pa je držala sliko. Ni me takoj opazila, oči so jej bile uprte v sliko, — stoprav polagoma, tvrdo, se je odmaknilo njeno oko od slike in splavalo k meni ter obstalo na mojem licu. Nasmehnila se je, ta isto, kakor se nasmehne bolnik, kateremu ni več pomoči a o čegar bolezni se nič gotovega ne ve. Njeni ustnici, rudeči, kakor bi bili krvavi od davnega, davnega poljuba, so se premikali, še predno je izpregovorila.

„Prišli ste, gospod Davorin, hvala Vam!“ dahnila je in pokazala na bližnji stol veleča z roko, naj sedem k njej. Potem se je malce sklonila po konci in pričela:

„Jaz umrem, gospod Davorin, tako je namenjeno v božjem sklepu. Nikdar več ne bodem počivala v cvetni senci drevja konci vaše hiše, nikdar več ne bova prepevali z Vašo mamico lepih pomladnih pesmi, — kako je bilo to lepo je-li? A vse mine! Toda to ni bilo, radi česar sem želela govoriti z Vami, gospod — Davorin. Marveč nekaj družega, neka skrivnost, katere ne smem vzeti saboj v grob, ostati mora na zemlji, izročam jo v last Vašemu spominu in ako Vam pride kedaj na misel, pisati svoje spomine, morda ne pozabite uvrstiti vanje i tega . . . ali vidite to sliko?“

Pokazala mi je sliko, katero je mej prvimi besedami položila skrito na svoj život.

Osupnel sem, — ta slika! To sem bil — jaz!

„Gospa Marjeta, kje ste dobili to sliko?“ vzkliknil sem in segel po sliko. „Ne spominjam se, da bi se bil dal že slikati, a kaj — saj sem še tako mlad in vendar je moja, m o j a slika to!“

„Motite se, to niste Vi, gospod Davorin. Kako krasen mladenič ste postal! Toda, ali veste, kako vesela sem Vas bila, ko ste bili še dečak, a kako sem postala otožna, da, kako sem jela veneti, upadati, mreti, odkar ste postali krepek mladeneč.“

„O da, da, žal! Dobro vem . . .“

„To je zgodovina moje usode! je dahnila, potem je nadaljevala:

„Daleč od tu, ondi blizu morja, stoji moj rojstni dom. Blizu naše hiše stal je dom dragega sosedu, ki je imel dečka Josipa. Josip in jaz sva se igrala dan na dan skupaj, bila sva si goreča prijatelja. Ko sva odrasčala, spremenilo se je otroško prijateljstvo v plamtečo prvo ljubezen mladeniča in deklice. Nič se niso protivili roditelji tej zvezi, ko so izvedeli za njo, marveč hoteli so naju združiti čim preje. Saj so bili bogati roditelji moji in njegovi.“

Toda nesreča je razdružila najlepšo ljubav na zemlji, nemila smrt mi je vzela dragega Josipa, ko je malo ne že stal z mano pred oltarjem. Umreti je moral. Na smrtni postelji pa je prijel mojo roko in govoril neumevne besede:

„Klara!“ (vedite namreč, da nisem „Marjeta“ marveč ime mi je Klara — Klara Ostrožan). „Klara!“ je dejal, „nekoč sem čital v neki knjigi, da je podvojeno vsako stvarstvo na zemlji in da se nahajata tudi po dva človeka, ki sta si popolnem slična po osebi in po duhu. Povejmi, ako bi našla na zemlji človeka, ki bi bil popolnoma jednak meni, bi ga li zamogla ljubiti, bi li zamogla postati nezvesta mojemu spominu in se poročiti z njim, ker ti z mano ni bilo dano?“

„Ž njim poročiti bi se ne hotela, moj Josip, ker bi ga ljubiti ne mogla in ker ljubim samo tebe na veke, ali hrepenela bi, ga videti, oj samo videti! In ako bi ga mogla najti, šla bi za njim dneve in noči in kadar bi ga našla, hotela bi umreti!“

„Zakaj pa umreti, Klara?“

„Ker bi tedaj vedela, da si se mi prikazal ti, ki si prišel po me iz tvojih nebeških višav, da me popelješ saboj pred oltar nebeški, da se ondi združiva za veke!“

Izdihnil je na to moj Josip in njegova duša združila se je v slovesu s potokom mojih solz.

Ko pa sem završila svoje štirindvajseto leto, zaprosila sem svojo teto, ker roditelji so mi mej tem tudi že pomrli, da smem iti po svetu, iskat podobe Josipove. Dobila sem svoj del premoženja in šla sem, kamor mi je velel notranji glas, prišla sem med drugim v to tiho mestece

Tu pa so se h krati izpolnile besede mojega Josipa, našla sem vas, gospod Davorin in v vaši bližini neznana sanjala še jedenkrat vso srečno prošlost svojo.

Ljudje me niso poznali in ne poznajo me niti zdaj, čemu tudi? Zanje sem bila „gospa Marjeta“, ona dobra

„gospa Marjeta“, ki je celila rane vboštva trpečemu človeštvu in s tem svetim opraviлом tolažila svoje lastno bolno srce. A bila sem srečna na vaši strani, saj ste vi drugi moj Josip, po duši in telesu in sedaj, ko se mi je izpolnila želja, ki sem jo gojila ob njegovi smrtni postelji, sedaj rada umrjem, sedaj vem, da me kliče on, stoječ pred nebeškim oltarjem: pridi, pridi, moja Klara! Takoj moj Josip, takoj!“

Obmolnila je za hip, bilo je kakor bi bila prominola, za tem je spregledala z nova, prišla me za roko in dejala:

„Gospod Davorin, ta moja želja pa vendar ni bila dobra, dobra za moje srce in kadar bi ljubili vi katero deklico in bi vam umrla malo pred poroko, kaj tacega ne želite nikar...“

Ko sem jo vprašal, zakaj bi ne smel kaj tacega želeči, je molčala, čez njeno lice se je razlil sladek, čudovit smehljaj, ki mi je povedal neizmerno veliko več, kakor bi zamogla povedati z besedo ona in iz zaprtih oči utrnila se je samotna, svitla solza.

Umel sem jo, to solzo...

Drugi dan je prominola, — ali je morda zares škodovala ta njena ljubezen mojemu srcu?...

Književnost in umetnost.

Salonska knjižnica. I. Izdaja in ureja Andrej Gabršček. — O te ženske! Novele in črtice. Spisal Fran Govekar. V Gorici. Tiskala in zal. „Goriška tiskarna“ A. Gabršček. Cena 1 glđ.

Vsebina prvemu zvezku je:

Predgovor izdajatelja „Salonske knjižnice“.

Predgovor pisatelja I. knjige.

Primo loco.

Dr. Strnad.

Te punice, te punice . . .!

Dánica.

Institutka.

V mraku.

Pavlina.

O te ženske . . .

Zopet novo podjetje pogumnega vrlega in res na prednega založnika And. Gabrščeka! Res, tako nesebično podjeten mož je vreden po pravici najširše podpore in uvaževanja od strani občinstva. Začela sem z njim, ker je njegov predgovor prvi in ker imam o tem predgovoru izreči svoje skromno mnenje.

„Salonska knjižnica“ — tako obeta g. izdajatelj — prinese za Govekarjem in Ibsenom ter za Sudermannom italijanski roman „Marco Visconti“ in pozneje kedaj „Promessi sposi“. Hm. . . razno čtivo za razne vkuse in razne ljudi, a jaz mislim iz dobre izkušnje, da bosta ta dva romana osobito „Promessi sposi“ za onimi — povdarjam — za onimi za naše občinstvo naravnost neprebavna.

Pač pa vem za knjigo, ki bi bila kakor nalašč za

„Salonsko knjižnico“ — za širše občinstvo „Slovenske knjižnice“ bi ne bila — to je: Ana Karenina od Tolstega Ta knjiga bi morala priti po mojem mnenji takoj za Ibsenom — pred Shakespearom. Potem bi pa bila moja skromna misel, da bi prinašala naša „Salonska knjižnica“ nova dela modernih pisateljev, ker je že takó začela, da bi videli razliko v novi struji med Rusi, Francozi, Nemci, Norvežani, Slovenci, Italijani itd. „Salonska knjižnica“ bodi po mojem zrcalo literature sedanje dobe.

Preidimo k pisatelju samemu in njegovim novelam!

V svojem predgovoru piše Govekar: „Resnico sem si zapisal na svoj prapor, resnica v lepi, umetniški obliki mi je vzor, za katerim stremim v vsem svojem pisateljevanju. Dobro; tudi jaz sem za resnico v spisih; a resnica je lahko dvojna. Na svetu je dobro in slabo; Govekar se je v svojih novelah odločil skoraj po vsem za slabo stran in v opisovanji senčnate strani, katero si je izbral, je on — pravi mojster; takó, da bi si človek po plastičnem slikanju, živih prizorih in duhovitih pogovorih ter menjavanji situacij ne mislil, da so to „skromni prvenci“. Res, velikega talenta ne more Govekarju nihče odrekati, tudi oni ne, kateri ni ljubitelj nove struje.

V teh novelah kaže nam g. pisatelj večino slabih žensk (Dánica in Albina se mi zdita celó pretirano slabi ženski), vendar je tudi v teh črticah nekaj prav ljubkih in dobrih deklet ter žen, takó Rezika v dru. Strnadu, Institutka, Pavlina in Andrejeva žena v zadnji novelici.

Ker opisuje g. Govekar večinoma le slabe ženske in dobrih le tu in tam kako izjemo, moramo si misliti, da je poznal prvih mnogo več nego drugih, saj pisatelj piše le tedaj tako verjetno in uspešno, kakor baš g. Govekar, ako piše iz krogov, v katerih se suče in živi, zato je patudi uspeh g. pisatelja sijajen v tem genru.

Z dru. Strnadom v „Slovenskem narodu“ me je opozoril pisatelj v prvič naše. Čitala sem oni podlistek z osobitim zanimanjem ter si dejala: Tu je nekaj novega, posebnega; pisatelj tega podlistka ne ostane pri tem, on obeta mnogo več in nisem se motila.

Slog in jezik je v vseh novelah krasen, pisano je živahno in zanimivo vse od začetka do konca takó, da se „Salonska knjižnica“ prporoča že sama iz sebe. Pisatelj opazuje ostro ter seje tu in tam prav lepih filozofskih misli.

— Svariti mlajše ženstvo pred tem čtivom, bilo bi toliko, kolikor priporočati je najtopleje, saj vemo, da prepovedano sadje diši najbolj.

Kakó da vpliva čtivo na čitatelje in čitateljice, priznava g. pisatelj sam, ko piše na 247. strani (V mraku): „To prihko sem torej izrabil ter poljubljal svojega dekleta, kar sem želel in sklenil že tedaj, ko sva čitala še skupno, kako je obj. mal. Zorin svojo „Delo“ in ker zopet drugod pravi prav modro, da „doba pubertete je mladini najopasnejša ter zahteva od roditeljev in odgojiteljev podvojeno potrojeno pazljivost“, zato priporočam omenjene novele vsem odraslim in razu-

da bi se jih držali kakor najboljših pravil za življenje. Saj so otroci stoletne narodove skušnje in „glas naroda, glas božji“!

Tako se tudi pravi, da kedor laže, tudi krade. Kolika žalost morala bi biti za stariše, ki so zasačili svojega ljubljence na prvej laži! In prav vzgojevalna sredstva, katerih se poslužujejo pri prvej laži, odločilna so za razvitek značaja za vse življenje. Nekateri stariši so v tem slučaju prestrogi, nekateri se tolažijo s tem, da otrok sploh ne ve, kaj govori, nekateri brezvestni, ki sploh ne umevajo svojega važnega poklica, veselé se celó na zvijači, s katero se je izrezal njih „nadebudni otrok“ ter se rešil zaslužene kazni s pomočjo laži. „Laž v sili!“ tolažijo se in sploh in ne uvažujejo take „malenkosti“. Vsaka brezbriznost in popustljivost pa se osveti in sicer nikjer ne tako, kakor ravno pri vzgoji mladega naraščaja. Stariši in vzgojitelji morajo torej že zgodaj, kakor hitro se jame zavedati gojenec, skrbeti, da govori resnico, sosebnó pa, da njih samih nikoli ne dobi na laži. Besede mičejo, vzgledi vlečejo. V prvej mladosti uče se otroci vsega itak le s pomočjo velicega daru za posnemanje, in kako se naj razvije iz otroka dober in blag značaj, če je primoran posnemati slabe vzgleda?

Človeško življenje nanese tako, da nam često položi na jezik „laž v sili“, a otrok, ki ne zna razlikovati med obema — jednako „dičnima“ sesticama, naj ne ve o nobenej. Naravna posledica je, da otrok čuti krivico in premišljuje o njej, ki se mu je zgodila s kaznijo za laž, slišavši, da odrasli vendar lažejo.

Koliko preglavice povzročajo otroci odraslim s svojo radovednostjo, o tem nam pač zna mnogo povedati vsaka mati! Jedva je rešeno jedno vprašanje in že je stavljeno drugo. Kakšen naj bo odgovor, ako mati vidi, da ne more in ne sme otroku povedati resnice? Ne laži se otroku nikoli, sosebnó pa slučajno navzočim na ljubo in v zabavo z nekim gotovim povdarkom ne, kajti bistroviden otrok spozna takoj, kam pes tace moli! „Premajhen si še! Ko zrasedeš, razumel bodeš vse!“, tako naj se pomiri mali radovednež in pametna mati naj njegove nemirne misli skrivaj, da otrok ne opazi smotra, prevede na drug tir.

Jako škodljivo je tudi, ako kažeš otroku svojo nezaupnost, prašaje ga ob priliki: „Ali je pa tudi res, kar si mi povedal?“ Naša deca niti sanjati ne sme o tem, da bi jo smatrali zmožno, posluževati se proti nam tako velike napake! Vsak tak sam mora užaliti nepokvarjeno otroško dušo. Otrok, opazivši, da nimaš zaupanja vanj, postane nezaupen, nezaupnost pa je mati laži, oboje pa posledica napačne vzgoje, kajti „daru laži“ ne prinese nihče seboj na svet.

Pozor torej, stariši in vzgojitelji, sosebnó pa ve matere, kot naravne vzgojiteljice, da vam vaši otroci kot propalice v poznejših letih ne bodo očitali slabe vzgoje!

Priredila po nemškem Márica II.

Galerija ženskih slik.

Beleži Kamnoselski.

II.

Tinea.

Rože je na vrtu plela,
Pela pesemco glasno.

S. Gregorčič.

Vrt je bil njena lastnina, ta vrt je bil nje mladost, njena sreča, njene sanje, njen up, njen raj, njeno vse. V tem vrtu je prežila najlepše dni svojega življenja, — da, napleše in s tem vrtom spojeno je bilo vse njeno bitje, njena duša. Ona sama je pa bila živa cvetka v tem vrtu, cvetka, brez katere bi moral ugasniti ves čar vrta, ako bi izginila iz njega, ako bi jo utrgal kedo...

In izginila je, utrgal sem jo jaz, vtrgal v gnjevu svojega srca, v obupu svoje duše...

Temno je bilo moje življenje, po onem usodepolnem sestanku na smrtni postelji blede Klare jelo se je tamniti. Zašel sem v mračni labirint, kajti podoba Klare stopila je ož, da ni stopila nikdar! med moje življenje in luč sveta, da je bilo omračeno moje duševno oko po sanjah o nerazločni sreči človeškega srca. Potem je prišlo, kar je moralo priti, kar je bilo naravno.

V labirintu so me prav kmalu obdale sovražne sile, — kdo jih ne pozna, kdo? To so one sile, ki tirajo nedolžnega, nevednega človeka v žrelo pogube in on jim sledi, ker boljšega ne vidi, ne pozna.

Ko pa je prepozno, jame ječati duša v obupu, v spoznanju, da je ostala jasna sreča zunaj, zunaj v svetlih višavah, kamor se ne more dvigniti nikdar več, ker je — prepozno!

A zakaj prepozno?

Li ni srce zmožno ljubiti, da-si je spoznalo bridki kelih življenja, dasi je v zavesti bližajoče se pogibelji? Vsaj je čisto, vsaj vanje ne more ničesar, kar ni od Njega, Najvišjega! Zakaj bi ne bilo srečno i ono, saj je sreč obilo in raznih na zemlji in kako jasne, visoke, nad vse zemsko vzvišene sreče so onih src, v katere je zgodaj udrlo izpoznanje o ničevosti, o nizkosti sveta!

A najti jo?

Kje? Kdaj jo iskati?

Kje je jasno bitje, na čegar perotih veje nebeški zór take sreče?

Obhodi ves širni svet, beži za divjim hrepenenjem svojega srca — zaman, zaman ves trud! In vendar je nekje, mora biti nekje! Glej za ono daljno goro, kako sije ondi tajnostni zor in iz njega se čuje sladek, ož tako vabeči klic: „tu, tu sem, trudni popotnik, tu-sem!“ In ti bežiš, da ti krvavi telo in duša, — ko pa si dospel na oni kraj, kaj si našel? Vse, vse drugo, kar ti navdaja bolno srce z gnevom in mrznjo, a nje nisi našel; naposled omagaš in utrujen se odpoveš temu, česar nima, česar ne premore trhlji svet.

Ko pa si tako brezupen žedel, ko ti je postalo življenje tako neznosno breme, tako prazna, brezpomembna last, tedaj ti je stopila nenadoma pred oči podoba deklice, z očmi, s smehljajem in sladko vabečim glasom, da najedenkrat meniš: ona, ona je, ki je klicala iz ne-

besne zore! Sredi cvetja stoji na svojem vrtu in se ti smehlja nagajivo sladko, oko njeno pa pravi: glej, ne dvomi več, jaz, jaz sem, saj nisem mogla drugače, toda hiti, vzemi me v svoj zavičaj, da me ne doboče drugi, nevredni!

In ti?

Saj ni več dvoma v tvojem srci: — ona je, tvoja jasna, nadzemska sreča, za katero si prebežal ves širni svet, za katero si klical zaman

I v mojem srci ni bilo več dvoma, v mojem, nikdar razumnem, a čez vse zemske meje fantastičnem srcu!

Kako hitro sva se umela! Jeden pogled, jedno vprašanje, jeden stisk roke in bilo je, kakor bi se bila posedovala že dolgo, dolgo let.

Po tem sva jela sanjariti, ob jutranji zori, ob luni in večernem mraku, ko je v sladki grozi šuštel drevje in očitalo — prepovedano ljubezen. A sanjala sva nebeško, o dnevih, ki imajo priti, takih, da jih ne premore svet drugod, nego ondi, kjer bodeva živela midva, združena za večno. In to so bile sanje, o kakoršnih nikdar ni slutilo njeno mlado srce.

Ko je stala sredi vrta in pila besede moje ljubezni, ki so peneče se dvigale iz globočine moje prepolne duše k njej, tedaj je zrla v nebo, odsotna, a cvetice okrog nje so jokale, — ker lepši raji vstajali so v njeni lepi duši in vsi ti raji postanejo resnica, saj tako je čitala v njihovih očeh, vere, ljubezni polnih.

V tem so se nabirali oblaki, da pošljejo svojo mrzlo nevihto na vrt teh lepih sanj — oj, da bi bilo ostalo jasno; morda se najlepše sanje uresničijo le tedaj, ako jih ne moti ničesar, kar je nižje od njih? Kdo ve?

A zmenila se nisva, le tu in tam je zarežalo kako zlobno, nepopisno zlobno lice v svetlobo najinih sanj, zahreščala kaka sovraštva polna beseda v harmonijo najin duš in naju prestrašila, kakor bi bila mrzla smrt.

Ko pa se je bližala opasnost, nu, tedaj se je zgodilo, nad čemer se je zgražal svet . . . nečega dne so zapeli zvonovi gori v visokih linah in pred oltarjem je stalo dvoje prestrašenih ljudi — jeden hip in iztrgala sva plen iz žrela javne zavisti.

Je-li bil to srečen dan?

Oj ne, ne! Bil je dan tamnega pogreba, spremljanega od pošasti s človeškimi lici, a peklenškega izvora.

Potem je postalo mirno, . . . za kako ceno!

„Kje so sanje, kje! Oj daj mi moj raj nazaj, daj mi moj vrt mojo mladost, daj mi moje deklestvo, mojo svobodo mi daj spet!“

Na stolu medli vela cvetka, upadla je in strta . . . mračno je v sobi. Nebo je sivo prepreženo z jesenskimi oblaki in ostre kaplje padajo na okna. S težkimi koraki merim sobo, — tedaj se zgrudi pred me na kolena, roki vije v divjem obupu in ječi:

„Davoin moje sanje! Kaj si mi obetal in kaj si mi podal?“

„Moje srce in dušo . . .“

„Tvoje srce? Ha — jaz le vidim sive stene te pu-

ste sobe, vse drugo so bile torej puhle fraze? Lažnik? Slepar oni, h kateremu sem zrla kakor k Bogu? Vse, vse izgubljeno! Oj vzemi mi še to bore življenje, vzemi mi je!“

Po kolenih se vleče za manoj, ki se bližam mizi, na kateri je samokres.

Vse široko brezдно videl sem h kratki odprto — — tu, tu notri pogreznil bi njo in sebe! Živi, kdor moreš! Roka se je stegnila po samokresu, a njena je zgrabila h kratu po njem, — kratka borba, v sobi nekaj zagrmí in tema je postala okrog mene . . .

Sedaj sem zopet na nogah: blede lice še, medle oči in otožna poteza resignacije okoli usten, kadar se pogledam v zrcalu. Ona istotako blede, upalih lic, veliki sanjavi očesi pa globoko v jamah.

Kadar se ozreva drug drugemu v oči, sine čez obraz neumljiv smehlaj, oko pa beži v daljavo, nekam, nekam proč, iskat necesar, kar je nedosežnega. Oba sva utrujena od predolgega potovanja po nadzemskih daljavah in pravi svet je nama takoj tuj.

Kako veliki dve zagonetki!

Ko pa pogledam nanjo, zdi se mi, da vidim cvetko sredi tihega vrta ondi ob belem gradu, po njenem lici pa se razlije vprašujoči svit, katerega bi si ne mogli raztolmačiti vsi modri Kerubi . . .

Le jedno je jasno: ne išči sreče, komur je enkrat obolelo srce, lahko jo je najti, a teže izpoznavati — pravo.

Književnost in umetnost.

Пестрые рассказы, napisal A. П. Чехов, Издание девятое. Črtica za črtico je lepša in ugaja ti vedno ona, da ne moreš od nje, ktero baš čitaš. To je v pravem pomenu ruska — prelest! Takó priprosto bi se zdele navadnemu čitatelju, tako naivno nedolžne, saj v veliki večini še govora ni o ljubezni, dejale bi osemnajstletne deklice! Ali koliko duha, koliko opazovanja, koliko fine, koliko finega sarkazma, humorja in koliko globokih misli je v teh črticah! Jaz sem gotovo hvaležna nekomu, ki me je opozoril na to knjigo, morebiti bode tudi meni kdo, ako jo prečita, ker jo vsem priporočam prav toplo, seveda tistim, katerih ni strah pred ruskim leposlovjem in -- ruskim jezikom.

Cena knjigi je 1 rubelj, a dobiva se v Petrogradu, izdanje A. S. Suvorina.

Nov roman. Grof L. Tolstoj je spisal, kakor poročajo iz Petrograda, nov roman, ki pojde skoro v tisek.

Razno.

Reforma ženske noše. Najnoveja prikazen, ki spremlja gibanje modernega ženstva, je med drugim i strem-